

Zákon č. 290/1993 Sb. – pátá přímá novela trestního zákona od r. 1989 (vybrané otázky)

Věra KALVODOVÁ, Vladimír KRATOCHVÍL,
Josef KUČHTA

Úvodem

Dne 10. 11. 1993 Parlamentem ČR přijatý zákon č. 290/93 Sb., jímž se mění a doplňuje trestní zákon, jakož i zákon ČNR č. 200/93 Sb. o přestupcích, zcela aktuálně potvrzuje skutečnost, jež se uvádí v názvu vstupního pojednání tohoto čísla Časopisu pro právní vědu a praxi. V pořadí pátá přímá novela trestního zákona (dále: tr. zák.), přijatá od r. 1989, tak zapadá do celkového počtu jeho novelizací, tj. včetně novel nepřímých, což dohromady představuje dvanáct zákonů, resp. novel hmotného trestního zákonodárství.

Podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely tr. zák. (srpen 1993): „Vládá na své schůzi dne 7. 7. 1993 se zabývala návrhem novelizace trestního zákona, která tehdy měla velmi úzké zaměření, a přijala závěr, že je třeba zpracovat takový návrh novelizace trestního zákona, v němž by bylo přihlédnuto k dalším námětům všech členů vlády. Z toho důvodu byla od všech ministrů vyžádána stanoviska k obsahu a rozsahu novelizace a ta se stala podkladem pro zpracování návrhu. Návrh byl připravován v úzké součinnosti s Nejvyšším soudem a Generální prokuraturou České republiky, se soudci všech ostatních stupňů soudů a se zástupci resortu vnitra. Bylo možné v široké míře přihlédnout k praktickým poznatkům a zkušenostem orgánů činných v trestním řízení s aplikací stávajícího trestního zákona a realizovat zásadu, že předkládaná novelizace by měla reagovat na praktické problémy a nezaměřovat se na normativní řešení teoretických a vykonstruovaných situací, jež by mělo za následek doplňování trestního zákona o neživotná ustanovení, nebo o ustanovení, která by se zbytečně zaměřovala na speciální situace, jež lze uspokojivě posuzovat podle obecnějších ustanovení. Předkládaný návrh do určité míry souvisí s již připraveným návrhem novelizace trestního řádu... Podstatné změny trestního zákona, které se navrhují v obecné části, spočívají v novém vymezení pojmů škody způsobené trestným činem... Rozšiřují se též podmínky pro využívání peněžitého

trestu... Navrhuje se zrušení stávající diferenciace výkonu trestu odnětí svobody ve třech nápravně výchovných skupinách... V obecné části se rovněž vymezují pojmy pokračování v trestném činu, trestný čin hromadný a trvajících... V souladu s požadavky teorie a praxe, ale i veřejného mínění se v širším rozsahu vymezují hranice nutné obrany. Ve zvláštní části... se reaguje především na nově se vyskytující formy trestné činnosti související s rozvojem podnikatelských aktivit... V neposlední řadě se trestní zákon... upravuje tak, aby jeho ustanovení korespondovala situaci, že po zániku ČSFR je v tomto znění aplikován pouze v rámci České republiky¹."

Citovaná důvodová zpráva, jak uvedeno, se týká srpnové verze novely, kterou měla možnost připomínkovat též katedra trestního práva Právnické fakulty MU v Brně. Zákonná osnova byla ovšem dále pozměněna v září 1993, přičemž konečná podoba novely trestního zákona, platná od 1. 12. 1993 (účinná od 1. 1. 1994) doznala dalších změn, mimo rámec zmíněných vládních návrhů ze srpna a září 1993; na konkrétní difference v tomto směru bude ještě upozorněno v souvislosti s rozbořením jednotlivých změn. Uvedená fakta zde uvádíme proto, že se do jisté míry „opakuje historie“ s novelou č. 557/91 Sb., která se k překvapení mnohých informovaných odchylovala od vládní osnovy, bohužel ne vždy ku prospěchu věci². I když „pohyb“ v zásadě neškodí, čeho je moc, toho je příliš. Jinak řečeno: lze jen doufat, že časově poslední novela trestního zákona, a obdobně to platí i pro novelizaci trestního řádu, poslouží o něco déle než rok, tj. do přijetí nových trestněprávních kodexů, zejm. pak kodexu trestněprocesního, o němž se v tomto smyslu vyjádřila nejedna povoláná osoba, mající k trestněprávní reformě velmi blízko. Určitá minimální stabilita právní úpravy, zejména pak v trestním procesu, je potřebná z hlediska především trestní praxe. Také čas, nezbytný k absorbování nové úpravy těmi, kteří ji budou aplikovat, jakož i k formování jednotného výkladu v procesu této aplikace, se nedá žádným způsobem „obelstít“. Řečeno jinak, příliš krátká legisvakance (u novely tr. zák. jeden měsíc, u novely trestního řádu ještě kratší³) rovněž nevytváří optimální podmínky pro to, aby se trestněprávní novely úspěšně převedly do praxe, zvláště když se v mnoha případech spoléhá na to, že to bude právě sama praxe trestní justice, která přispěje k odstranění některých nejasností, jež obě novely přinášejí.

Ve snaze přispět alespoň zčásti k objasnění některých problémů, které se v souvislosti s novelou trestního zákona mohou objevit a jež navozuje sám zákonový text, pokusíme se v následujícím textu zaměřit pozornost právě na ně, určitým výběrovým způsobem. Za velice cenné budeme považovat též vstřícné podněty trestní praxe, vycházející z poslední novely trestního zákona, resp. ze zkušeností s jejím uplatňováním. Pojednání o novelách (tr. zák. a trestního řádu) proto třeba chápat jako jeden z podnětů k diskusi na stránkách tohoto časopisu.

¹Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění a doplňuje trestní zákon a některé další zákony, MS ČR, srpen 1993, s. 1 - 2.

²Podrobně srov.: Kratochvíl, V.: Poznámky k novelám trestního zákona a trestního řádu (č. 557/91, 558/91 Sb.). Čs. kriminalistika, 25, 92, 3, s. 245 - 255.

³Novela trestního řádu č. 292/1993 Sb. byla ve Sbírce publikována s datem 10. 12. 1993.

Závěrem úvodní části a na doplnění údajů, které obsahuje stran počtu novel trestního zákona vstupní stať („České trestní právo v pohybu“) třeba doplnit:

Dne 1. 7. 1993 nabyl účinnosti z. č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu. Jeho ust. § 69 o velezradě představuje v pořadí šestou novelu tr. zák., a to novelu nepřímou. V té souvislosti třeba připomenout, že konstrukce této skutkové podstaty neodpovídá principu „nullum crimen sine lege certa“ (žádný zločin bez určitého zákona). Jde o to, že znak objektivní stránky není žádným způsobem typizován, tzn. že je definován zcela obecně (tj. neurčitě), srov.: „...jednání prezidenta...“.

Sedmou nepřímou novelou tr. zák. je z. č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Z ust. § 5 vyplývá další důvod stavění běhu promlčecí lhůty trestnosti určitých trestných činů⁴.

I. Vybrané otázky novely obecné části trestního zákona

Z oblasti základů trestní odpovědnosti poutá největší pozornost zúžení dosahu trestního zákona v důsledku rozšíření podmínek (hranic) nutné obrany (podrobuje viz. samostatné pojednání Dr. Kuchty). Jinak se problematiky základů trestní odpovědnosti významně dotýkají změny obsažené v § 89 podávajícím legální definice některých pojmů.

V prvé řadě se jedná o pojmy deliktů pokračujících, trvajících a hromadných.

Srpnová verze návrhu předpokládala legální definice pokračování v trestném činu (§ 89 odst. 3), trvajících trestného činu (§ 89 odst. 4) a hromadného trestného činu (§ 89 odst. 5). Všechny se stručným odůvodněním, že: „...Tyto pojmy dosud trestní zákon nijak neupravoval, ačkoliv teorie i praxe s nimi řadu let pracuje a jejich definice má značný význam zejména při vymezení pojmu skutku, recidivy a při rozhodování o trestu“⁵. Ve stejném rozsahu se předpokládalo, že i zářijová verze návrhu pokryje uvedené typy trestných činů. Objevil se tu pouze jediný rozdíl, a to v šíři definičních znaků „pokračování“. Zatímco srpnová osnova počítala mimo jiné též s „...blízkou souvislostí místní...“, jakož i s výslovným požadavkem, aby jednotný záměr pokračovat v trestné činnosti byl dán již při prvním útoku, verze zářijová oba tyto znaky vypustila; vzhledem k tomu, že k poslední jmenované neexistuje důvodová zpráva, je obtížné dopátrat se toho, co vedlo navrhovatele ke zmíněné změně. Ta ve svých důsledcích totiž znamená, že zákonem definované „pokračování“, neboť zářijová definice je obsažena ve schválené novele, je širšího dosahu než definice srpnová, což není v souladu s dávným doporučením nechápat „pokračování“ příliš extenzivně⁶. Vypuštění znaku „blízké místní souvislosti“ by nemuselo být až tak zcela negativní,

⁴V Podrobnostech srov.: Kratochvíl, V.: Listina základních práv a svobod ve vztahu k Evropské úmluvě z pohledu zákazu retroaktivity trestního zákona in malam partem. Kriminalistika, 27, 94, 1, (v tisku).

⁵Op. cit. sub 1), s. 7.

⁶Repík, B.: Niektoré problémy pokračovania v trestnom čine. Soc. súdnictvo, 1977, 7, s. 17.

neboť tím se zároveň odstranil jiný problém, který by jeho ponecháním vznikl, a sice: podle jakého kritéria onu místní souvislost posuzovat jako splněnou, nehledě na fakt, že: „...znak „místní souvislosti“...z podstaty pokračování...nevyplyvá“⁷. Poněkud jinak je tomu v případě požadavku (znaku) druhého, jenž se dotýká subjektivní stránky „pokračování“, a sice jednotného záměru, který měl být dán již při prvním útoku. Tím, že záříjová a po ní i listopadová verze § 89 odst. 3 zmíněný požadavek vypustily a že setrvaly pouze na existenci znaku „jednotného záměru“, aniž specifikují, kdy má být dán, vzniká otázka, zda od 1. 1. 1994 třeba nadále trvat na onom časovém zpřesnění, jak požadovala dosud teorie⁸, jakož i judikatura⁹. Platné znění § 89 odst. 3 tr. zák. umožňuje totiž dospět k závěru, že „pokračování“ je dáno, i při absenci jednotného záměru pokračování již při prvním útoku; tzn., že by např. stačilo zjištění obecného rozhodnutí pachatele dopouštět se trestné činnosti, kupř. majetkové, při každé příležitosti, jež se mu naskytne. To je ovšem poněkud něco jiného než společný, jednotící záměr pokračovat v trestném činu, daný při prvním útoku, tj. páchat trestnou činnost právě tímto a žádným jiným způsobem.

Přestože tedy legální definice „pokračování“ umožňuje při doslovném jejím výkladu širší záběr tohoto pojmu než tomu bylo doposud, domníváme se, že by bylo správné, v duchu zásady *criminalia sunt restringenda*, i po 1. 1. 1994 vykládat a aplikovat pojem pokračujícího trestného činu restriktivně, tedy trvat na požadavku, aby jednotný záměr pokračovat v trestné činnosti byl dán již při dosud prvním útoku.

Pokračování, vymezené v § 89 odst. 3 tr. zák. se dosud časově oddělovalo od jiného pokračujícího deliktu téhož pachatele okamžikem vyhlášení odsuzujícího, či zprošťujícího rozsudku¹⁰. V té souvislosti ovšem nutno upozornit na ust. § 12 odst. 11 novely trestního řádu, která říká: „Pokračuje-li obviněný v jednání, pro které je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek“¹¹. Z citovaného ustanovení plyne, že se s účinností od 1. 1. 1994 mění původní hranice mezi dvěma pokračujícími delikty téhož pachatele. A sice tak, že místo dosavadního okamžiku vyhlášení rozsudku (či vydání usnesení, kterým se zastavuje trestní stíhání vedené proti určité osobě, bez ohledu na právní moc těchto rozhodnutí) bude rozhodující okamžik sdělení obvinění ve smyslu § 160 odst. 1 tr. ř., ve znění novely č. 292/1993 Sb. Bližší odůvodnění této konstrukce důvodová zpráva k novele trestního řádu nenabízí, neboť její červencová verze¹² s ust. § 12 odst. 11 vůbec nepočítala a nyní platná verze novely, přijatá 10. 11. 1993, důvodovou zprávou opatřena není. Ratio legis § 12 odst. 11 tr. ř. ve znění novely je možné na první pohled spatřovat v jistém ulehčení soudům, aniž by to zároveň muselo znamenat

⁷Solnař, V.: Základy trestní odpovědnosti. Praha, Academia 1972. s. 335 – 336.

⁸Tamtéž, s. 336.

⁹Sb. RNS č. 3/72.

¹⁰Sb. RNS č. 46/87, 28/89.

¹¹Zák. č. 292/1993 Sb.

¹²M – 508/93.

zatížení orgánů přípravného řízení. Jestliže, obrazně řečeno, musel doposud soud „uhlídat“ všechny dílčí útoky v rámci jediného pokračování, tj. i ty, které byly spáchány po podání obžaloby až do okamžiku vyhlášení rozsudku, potom podle novely trestního řádu je toho „ušetřen“. Ani pro orgány vyšetřování (§ 161 ve znění novely č. 292/1993 Sb.) se změnou dosavadní hranice mezi dvěma pokračujícími delikty nic nijak zvláště nekomplikuje. Vyjde-li během vyšetřování najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku, který není uveden v záznamu o sdělení obviněním, tzn. , že páchal další útoky v rámci (za podmíněk) pokračování poté, co mu bylo sděleno obvinění pro předchozí pokračující delikt, postupuje se ohledně těchto dalších útoků, jež tvoří nový skutek pokračování, způsobem uvedeným v § 160 odst. 1 tr. ř. ve znění novely 292/1993 Sb. (srov. § 160 odst. 5 tr. ř.).

I když listopadová novela trestního zákona (č. 290/1993 Sb.), oproti původním návrhům ze srpna a září 1993, vypustila legální definice trestných činů trvajících a hromadných, lze dovést, že důsledky ust. § 12 odst. 11 tr. ř. se vztahují i na tyto druhy trestných činů. To vyplývá ze skutečnosti, že právní povaha trvajících a hromadných deliktů je shodná s právní podstatou pokračování, o němž výslovně hovoří citované ustanovení trestního řádu; ve všech případech se totiž jedná o jediný skutek *de iure*, přestože *de facto* máme co do činění s více dílčími útoky, resp. s činnostmi pachatele, rozloženou do většího časového úseku¹³. Pokud by se při doslovném výkladu § 12 odst. 11 tr. ř. zavedl rozdílný režim posuzování pro pokračování na straně jedné a pro trvání a hromadnost na straně druhé, tj. z hlediska časového oddělení dvou a více těchto typů deliktů téhož pachatele, znamenalo by to prakticky zcela neodůvodněné komplikace pro práci soudů a o to novele trestního řádu rozhodně nešlo.

Hmotněprávní význam „pokračování“ se projevuje jednak z hlediska viny, jednak z hlediska trestu.

V prvním případě se jedná o majetkové trestné činy, u nichž, jsou-li páchány formou pokračování, platí sčítací zásada stran výše škody, rozhodně pro právní kvalifikaci¹⁴. Tento fakt je akceptován teorií i praxí, přestože „pokračování“ se neuvádí v žádné skutkové podstatě jako znak trestného činu; myšleny jsou delikty pouze majetkové. Na takovémto posuzování není důvodu něco měnit ani po novele trestního zákona. Pokud pak jde o delikty nemajetkové, objevuje se „pokračování“ jako výslovný znak skutkové podstaty, a sice kvalifikované skutkové podstaty trestného činu týrání svěřené osoby. Podle nového odstavce 2 § 215 tr. zák. písm. b) je přísněji trestný pachatel, pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu. Toto znění obsahovala až záříjová verze návrhu novely, takže důvodová zpráva i k citovanému ustanovení chybí. Nicméně lze se domnívat, že navrhovatele vedly k této úpravě poznatky z praxe, podle nichž právě tento způsob týrání svěřené osoby vyžadoval

¹³Tento názor zazněl na semináři soudců Krajského soudu v Brně dne 9. 12. 1993, věnovaném trestněprávním novelám.

¹⁴Kratochvíl, V.: Pokračování z hlediska viny a trestu, se zaměřením na majetkové činy soudně trestné. Právník, 1988, 5, s. 468 (tam uvedená další literatura).

novou adekvátní trestněprávní reakci.

Trestněprávní relevance „pokračování“ z hlediska trestu nachází svůj výraz v obecné přitěžující okolnosti ve smyslu § 34 písm. ch) tr. zák. (pokračování v páčání trestného činu po delší dobu¹⁵). V té návaznosti pak vzniká otázka, podle čeho diferencovat „pokračování“ jakožto znak výše zmíněné kvalifikované skutkové podstaty týrání svěřené osoby a „pokračování“ ve smyslu citované přitěžující okolnosti, když v obou případech volil zákonodárce stejnou formulaci. Vzhledem k ust. § 31 odst. 3 tr. zák. je evidentní, že „pokračování v páčání trestného činu po delší dobu“ lze pachateli přičítat jen jedenkrát¹⁶. Pokud je takto kvalifikované „pokračování“ již znakem samotné skutkové podstaty (viz § 215 odst. 2 písm. b) tr. zák.) lze je, resp. je nutno je pachateli přičítat již z hlediska viny, bude-li konkrétně dáno. Protože se tímto zcela konzumuje jeho právní význam, nelze je zohlednit při úvaze o trestu jako zmíněnou přitěžující okolnost. Z toho vyplývá, že předmětná obecná přitěžující okolnost se právě v případě kvalifikovaného týrání svěřené osoby neuplatní.

Kvalifikované, tj. po delší dobu pokračující týrání svěřené osoby vykazuje ještě jeden zajímavý moment. Ustanovení § 215 odst. 2 písm. b) tr. zák. se dovolává obsahu odstavce 1. téhož paragrafu. V něm jsou pak obsaženy znaky trestného týrání svěřené osoby a sice týrání jakožto deliktu trvajících (srov.týrá..., nikoliv např.ztýral¹⁷). Kombinací obou odstavců § 215 tr. zák. tak vzniká, alespoň na první pohled, jakýsi hybrid „trvale-pokračujícího“ trestného činu. Nalik je takovýto náhled správný u zanedbání povinné výživy, což je dáno povahou tohoto trestného činu¹⁸, není jak se domníváme, oprávněný naopak u týrání svěřené osoby ve smyslu § 215 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. Týrání svěřené osoby dle jeho základní skutkové podstaty je výlučně trvajícím deliktem. Z povahy „týrání“ nelze navíc dovozovat, že právě toto jednání má též znaky pokračování s prvky hromadného trestného činu, tj., že k naplnění znaků tohoto trestného činu je nezbytné minimum dílčích útoků (u zmíněného – 213 tr. zák. nejméně šestinásobné nesplnění alimентаční povinnosti – RNS 49/92). Pokud tedy chtěl zákonodárce přísněji postihnout po delší dobu probíhající týrání svěřené osoby, měl se v zájmu jasnosti právní úpravy přidržet jeho trvajících právní povahy a v § 215 odst. 2 písm. b) tr. zák. toto expressis verbis vyjádřit (...páchal-li takový čin po delší dobu). Vzhledem k tomu, že tak neučinil, vyvolává přinejmenším otázku, zda lze (nelze?) páchat týrání svěřené osoby tím způsobem, že pachatel bude řadou dílčích (posuzovaných samy o sobě jako trvajících) útoků pokračovat v naplňování této skutkové podstaty. Máme za to, že takováto konstrukce, která se podává z § 215 odst. 2 písm. b) tr. zák., je natolik složitá, že bude prakticky nepoužitelná a tím i v zákoně nadbytečná. Anebo naopak, může se stát prostorem pro obhajobu, právě pro její nepoužitelnost. Bude-li chtít

¹⁵K tomu, jak s uvedenou přitěžující okolností „zacházet“ u majetkových deliktů, srov. op. cit. sub 14), s. 470.

¹⁶Matys, K. a kol.: Trestní zákon. Komentář. I. Část obecná. Praha, Panorama 1980. s. 151.

¹⁷Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. II. Zvláštní část. Praha, Codex 1992. s. 111.

¹⁸Tamtéž, s. 109.

totiž soud kvalifikovat jednání podle § 215 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., může obhajoba, myslíme, že s úspěchem, namítat nedostatek právě znaku „pokračování po delší dobu“, a to v důsledku výlučné povahy týrání...jakožto deliktu trvajících. Pokud by chtěl soud skutečně použít výše naznačenou, poněkud krkolomnou konstrukci týrání... jako „trvale-pokračujícího“, musel by být schopen v rámci pokračování dílčích trvajících útoků oddělit tyto jednotlivé akty (útoky), aby mohl dospět k závěru o jejich pokračování. Jde totiž o to, že řada dílčích (posuzováno samo o sobě trvajících) útoků, tj. oddělených, může být posuzována jako „pokračování“, může však být také hodnocena jako jediný čin trvajících, de facto se skládající z dílčích aktů, jejichž provádění znamená udržování protiprávního stavu, založeného aktem prvním. Soud může tedy spatřovat v konkrétním jednání „pokračování“, obhajoba naopak „trvání“, jež je z hlediska § 215 odst. 2 písm. b) pro obviněného příznivější. Tyto možné a zároveň zcela zbytečné interpretační spory mohly odpadnout, kdyby zákonodárce respektoval právní povahu týrání, jakož i obsah určitých pojmů, které sám na jiném místě definoval (§ 89 odst. 3 tr. zák.).

Výše již bylo zmíněno, že schválená novela trestního zákona, na rozdíl od návrhů srpnových a zářijových, neakceptovala legální definice trestných činů trvajících a hromadných; důvody, jako v mnoha jiných případech známy nejsou, neboť důvodová zpráva není k dispozici.

Z dalších ustanovení § 89 tr. zák., obsahujícího legální definice některých pojmů, má z hlediska základů trestní odpovědnosti svůj význam ust. odstavce 14, které nabízí novou škálu majetkových škod, tzn. škod zvýšených, a sice dvojnásobně než doposud. Důvodová zpráva k návrhu novely, který byl formulován již v srpnu, k této změně uvádí: „Novelou trestního zákona v roce 1990 bylo do trestního zákona zařazeno vykládací pravidlo pro pojmy škody nikoli nepatrné, malé, větší, značné a škody velkého rozsahu, stejně jako pro určení míry prospěchu nebo kategorizaci hodnoty věci. Částku nejnižší mzdy pro tyto účely v současné době upravuje nařízení vlády ČSFR č. 464/1991 Sb. Od poslední právní úpravy došlo nejen k dalšímu výraznému cenovému nárůstu, majícímu za následek kriminalizaci deliktů v minulosti postihovaných jako přestupky, ale praxe ukázala, že typové rozlišení mezi značnou škodou a škodou velkého rozsahu není dostatečné. Proto se nevolí cesta iniciace změny citovaného vládního nařízení, ale nově se upravují hlediska pro určení výše škody v trestním zákoně. Tímto postupem lze jednoduše odstranit oba shora uvedené nedostatky¹⁹.“ V rámci připomínkového řízení k srpnovému návrhu novely zaujala katedra trestního práva Právnické fakulty MU v Brně toto stanovisko, týkající se předmětného odstavce § 89 tr. zák.

Pokud se jako hlavní důvod změn výší škod provedených přímo v trestním zákoně, a nikoliv ve vládním nařízení, uvádí, že „...praxe ukázala, že typové rozlišení mezi značnou škodou a škodou velkého rozsahu není dostatečné“, potom navrhovaná změna v tomto směru ve skutečnosti nic nereší. De lege lata je diferenciace mezi oběma typy škod vyjádřena pětinašobkem škody velkého rozsahu ve vztahu ke značné

¹⁹Op. cit. sub 1), s. 7 – 8.

škodě. Navrhuje-li potom novela, aby škoda velkého rozsahu byla pětisetnásobkem nejnižší měsíční mzdy a značná škoda stonásobkem této mzdy, nic se na diferenciaci obou typů škod nemění; stále je tu onen, jako nedostatečný, pětinasobek, ovšem na vyšší korunové úrovni, při nezměněné výši nejnižší měsíční mzdy pro účely trestního zákona. Stejněho efektu by se dosáhlo, kdyby se dosavadní § 89 odst. 14 ponechal beze změny a v novém vládním nařízení o nejnižší měsíční mzdě pro účely trestního zákona se stanovila částka 4.000,- Kč, tj. dvojnásobek dosavadní nejnižší měsíční mzdy (vl. n. 464/91 Sb.), a nikoliv dvojnásobek zákonných definic výší škod přímo v trestním zákoně. Pokud by se mělo skutečně vyhovět požadavku praxe a tak naplnit smysl novely § 89 odst. 14 tr. zák., tj. zřetelněji diferencovat škodu velkého rozsahu a značnou škodu, potom by stačilo v § 89 odst. 14...zvýšit pouze násobek nejnižší měsíční mzdy u škody velkého rozsahu s tím, že u ostatních typů škod se v tomto směru nic nezmění. Inflační nárůst cen by podchytila změna stávajícího vl. n. 464/91 Sb. Jinak řečeno, postup by byl takový, jaký byl zamýšlen, když se přijímala novela tr. zák. č. 175/90 Sb., pokud se týká § 89 odst. 14: typy škod definovat v zákoně pomocí podílu i násobku určitého základu (tj. nejnižší měsíční mzdy) a měnit, v souvislosti s inflací, jen tento základ, nikoliv legální definice škod v samotném trestním zákoně...²⁰ V relativně širším rozsahu než na základy trestní odpovědnosti, dopadá novela trestního zákona na oblast právních následků, zejména trestů.

V souvislosti s ukládáním trestu za sbíhající se trestné činy mění novela znění poslední věty § 35 odst. 1 tr. zák., resp. jen prvou její část. Namísto dosavadní **pozitivní** formulace („Stanoví-li tento zákon na některý z takových trestných činů pouze trest odnětí svobody...“) se volí formulace **negativní** („Neumožňuje-li tento zákon za některý z takových trestných činů uložit jiný trest, než je trest odnětí svobody...“). Jelikož tento návrh nebyl obsažen v srpnové předloze, opatřené jinak důvodovou zprávou, objevuje se až ve verzi zářijové, která odůvodněna v tomto smyslu není, nelze dost dobře objasnit motivy, které navrhovatele vedly k výše uvedené změně. Z důvodů legislativně technických by ovšem bylo třeba dávat přednost spíše formulacím (definicím) pozitivním, pokud pro postup opačný nejsou zvláště pádné důvody (srov. např. zákonná definice nepřičetnosti). Takovéto důvody v souvislosti s novým zněním § 35 odst. 1 věty poslední třeba hledat potřebě širších možností výběru sankcí při trestání souběhu²¹.

Součástí systému trestněprávních sankcí našeho trestního práva je i výjimečný trest, který, jak známo, má dvě formy – odnětí svobody nad 15 až do 25 let a odnětí svobody na doživotí. Novely trestního zákona č. 290/93 Sb. a zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 294/93 Sb. přinesly několik ustanovení, která se výjimečného trestu dotýkají a zaslouží podrobnější rozbor.

²⁰Připomínky k návrhu novely trestního zákona zpracované katedrou trestního práva Právnické fakulty MU v Brně (dne 24. 8. 1993), s. 2 – 3.

²¹Srov. Král, V. – Sovák, J.: Trestní zákony. Texty s předmlouvou. Praha, C. H. Beck / SEVT 1994. s. 14.

Ustanovení § 39a tr. zák. namísto dosavadních tří nápravně výchovných skupin zavádí novou diferenciaci výkonu trestu odnětí svobody, a to do čtyř základních typů věznic:

- a) s dohledem
- b) s dozorem
- c) s ostrahou
- d) se zvýšenou ostrahou.

Zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic přísluší soudu. Určitá kritéria zařazování obsahuje odstavec druhý § 39a. Pokud jde o výjimečný trest, konstrukce uvedeného ustanovení nepůsobí zcela logicky. Podle § 39a odst. 2 písm. d) tr. zák. soud zařadí **zpravidla** do věznice se zvýšenou ostrahou pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, kterému byl za zvlášť závažný úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně 8 let nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu. Z citovaného ustanovení lze vyvodit závěr, že odsouzení k výjimečnému trestu jsou zařazováni zpravidla, tzn. **ne nutně vždy** do věznice se zvýšenou ostrahou. Výslovně je sice uvedeno jen doživotí, druhá forma výjimečného trestu, tedy odnětí svobody nad 15 do 25 let, je ovšem pokryta formulací.....pachatele, kterému byl za zvlášť závažný úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně 8 let. V odstavci třetím je pak soudu dána možnost zařadit pachatele i do jiného typu věznice, než do které má být podle odst. 2 zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude jeho náprava v jiném typu věznice lépe zaručena. Do věznice se zvýšenou ostrahou zařadí však **vždy** pachatele, jemuž byl uložen výjimečný trest. Je tedy patrné, že ustanovení § 39a odst. 2 písm. d) a odst. 3 tr. zák. si odporují. Nejedná se o rozpor zásadní, který by mohl v praxi vést k problémům. Soudy bezesporu budou odsouzené k výjimečnému trestu zařazovat vždy do věznice se zvýšenou ostrahou. Nicméně na precizní logické formulaci obsahu právních norem je třeba vždy trvat.

Pokud jde o podmínky uložení výjimečného trestu stanovené v § 29 tr. zák., zůstávají beze změny, včetně diskutabilního ustanovení odst. 3 písm. c), které dovoluje (za současného splnění dalších podmínek) uložení doživotního odnětí svobody pouze tehdy, není-li naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 15 do 25 let. Otázkou je, kdo může zcela odpovědně říci, že určitá osoba nemůže být napravena odnětím svobody časově omezeným. Máme za to, že soud není schopen, a to ani ve spolupráci s příslušnými odborníky, s úplnou jistotou vyslovit závěr o nenapravitelnosti člověka jiným trestem než doživotím. Plně se proto přikláníme k názoru R. Fica, podle něhož podmínka neopírající možnost nápravy nemá v trestním zákoně místo²². Zachována zůstala rovněž možnost podmíněného propuštění z výkonu doživotního trestu odnětí svobody po odpykání nejméně 20 let

²²Fico, R.: Trest smrti v čs. trestním právu. Juris Index, 1992, 5, s. 42.

(§ 62 tr. zák.). Soudu je však nově dána možnost při uložení výjimečného trestu rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává (§ 29 odst. 1 poslední věta tr. zák.). Jaký bude dopad uvedeného ustanovení? Odsouzený k výjimečnému trestu je vždy zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Novela zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 294/93 Sb. dává § 9 v řediteli věznice oprávnění rozhodnout o přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu, do věznice s mírnějším režimem pak tehdy, jestliže chování odsouzeného a způsob, jakým plní své povinnosti, odůvodňují závěr, že přeřazení přispěje k dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzeného, kterému byl uložen výjimečný trest však lze do mírnějšího stupně přeřadit nejdříve po 10 letech výkonu trestu. Pro mnohé pachatele odsouzené k výjimečnému trestu, zejména k doživotí, se tak šance na podmíněné propuštění značně oddálí, pro mnohé bude dokonce vyloučena, jestliže nesplní podmínky pro přeřazení do mírnějšího typu věznice. V této souvislosti vyvstávají dvě otázky:

1. Na základě čeho může soud rozhodnout současně s uložení tohoto trestu o tom, že se doba výkonu výjimečného trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou nezapočte pro účely podmíněného propuštění? Je pravdou, že soud má k dispozici fakta potřebná pro posouzení osobnosti pachatele, stupně jeho narušení i nebezpečnosti jeho činu pro společnost. Na jejich základě dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro uložení právě výjimečného trestu. Podle jakých kritérií má ale rozhodnout o dalším zprísnění nejpřísnějšího trestu?
2. Dosavadní zkušenosti s výkonem výjimečného trestu, zejména doživotí ukazují, že šance na podmíněné propuštění poskytnutá zákonodárcem představuje významný pozitivní motivační faktor chování odsouzených. Zřejmě ne pro všechny odsouzené bude podmíněné propuštění reálné, avšak minimální doba 20 let, kterou „doživotní“ vězni stráví ve výkonu trestu je pro všechny stejná. V důsledku novelizovaného ustanovení může vzniknout situace, že ve výkonu doživotí bude vedle sebe odsouzený s perspektivou minimálně 20 let života ve vězení a odsouzený, který si bude muset odpykat minimálně 30 nebo i více let, než bude v jeho případě možno o podmíněném propuštění uvažovat. Taková „nerovnost“ v postavení odsouzených může vést ke konfliktním situacím, k oslabení pozitivního působení institutu podmíněného odsouzení a ke zvyšování pocitu bezvýhodnosti se všemi jeho negativními důsledky²³.

Je samozřejmé, že stát si musí ponechat prostředek k ochraně společnosti před pachateli nejtěžších trestných činů. Po zrušení trestu smrti je tímto prostředkem nejčastěji doživotní odnětí svobody. Tento trest je však sám o sobě trestem velmi tvrdým. Odsouzený neví, jak dlouho bude ve vězení, zda získá opět svobodu. Další zotřívání tohoto trestu se tak jeví ve vztahu k zásadě ekonomie trestního práva příliš represivním.

²³Srov. též op. cit. sub 21, s. 11.

Srpnový a zářijový návrh novely trestního zákona původně předpokládaly dosti zásadní změnu v souvislosti se zařazováním odsouzených do ústavů pro výkon trestu odnětí svobody, za současného zrušení dosavadního systému nápravně výchovných skupin a jejich nahrazení čtyřmi typy těchto ústavů. Podstata oné změny měla spočívat v tom, že o zařazení odsouzených do těchto ústavů bude nadále rozhodovat Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, nikoliv tedy soud již při vyhlášení rozsudku. Důvodová zpráva k tomu uváděla: „Zařazování odsouzených do nápravně výchovných skupin již při vyhlášení odsuzujícího rozsudku v závislosti na tom, zda již v minulosti byli soudně trestáni, se ukázalo jako nevyhovující a příliš formální. Proto se navrhuje opuštění tohoto principu s tím, že diferenciace odsouzených by se prováděla až v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody v závislosti na jejich chování a výsledku zejména psychologického vyšetření. Příslušnou úpravu v tomto směru obsahuje návrh novelizace zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů²⁴.“ Z těchto důvodů se předpokládalo vypuštění stávajícího ust. § 39a tr. zák. a zároveň stanovení kritérií, podle kterých by GR VS ČR o zařazení do jednotlivých typů ústavů rozhodovalo (srov. § 6 návrhu novely zákona o výkonu trestu /srpen 1993/).

Nicméně, nablédnutím do z.č. 290/1993 Sb. zjišťujeme, že § 39a tr. zák. zůstává zachován. Pokud vyjmenovává čtyři typy původních ústavů pro výkon trestu odnětí svobody, tak nyní hovoří o věznicích, přičemž věznici typu c), původně pojmenovanou v návrhu novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody jako ústav s ochranou, nazývá věznicí s ostrahou. Z citovaného ustanovení dále plyne, že dosavadní koncepce, tj. zařazování odsouzených do věznic k výkonu trestu odnětí svobody rozhodnutím soudu, zůstává zachována (srov. § 39a odst. 2 novely tr. zák.). Jinými slovy, novela trestního zákona (č. 290/93 Sb.), jakož i novela zákona o výkonu trestu odnětí svobody (č. 294/93 Sb.) původně předpokládanou zásadní změnu při zařazování odsouzených do ústavů pro výkon trestu odnětí svobody (dnes věznic) nerealizují. O důvodech této náblé změny se lze pouze jen dohadovat, neboť nebyla opatřena důvodovou zprávou. Snad se navrhovatel zalekl té skutečnosti, že by o natolik závažné otázce, jakou je zařazení odsouzeného do určitého typu věznice, měl rozhodovat v podstatě správní a nikoliv soudní orgán, byť na zákonném podkladě. Budeme-li považovat i rozhodnutí o zařazení odsouzeného do příslušného typu věznice za účelem výkonu uloženého odnětí svobody za rozhodnutí o trestu²⁵, nejen tedy samotné uložení takového trestu, potom byla obava navrhovatele správná, když vzhledem k ní nakonec setrval u dosavadní právní úpravy. Jedná se totiž o to, že ve smyslu ust. čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: „Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.“, takže navrhovaná změna, podle níž by o zařazení odsouzeného rozhodovalo GR VS ČR a nikoliv soud, by hrozila kolizí s citovaným článkem Listiny, resp. i s čl. 90 Ústavy České republiky.

Samostatnou pozornost by si zasloužil rozbor vlastních kritérií, podle nichž soud

²⁴Op. cit. sub 1), s. 3 – 4.

²⁵Srov. § 122 odst. 1, 4. ř.

zařazuje ve smyslu § 39a odst. 2 tr. zák. odsouzené do jednotlivých typů věznic; na tomto místě to učinit nelze, neboť by se výrazně překračoval rozsah našeho sdělení.

Změna v pořadí další se dotýká **trestu zákazu činnosti**. Konkrétně pak způsobu jeho výkonu. Dosavadní úprava neumožňovala vhodně reagovat na případy potřebného zákazu činnosti, k jejímž výkonu nebylo ovšem třeba povolení; proto se „Okruh činností, na něž se může vztabovat trest zákazu činnosti vymezuje tak, aby bylo možné zakázat i výkon činnosti, k níž není třeba zvláštního povolení, ale kterou postačí např. podle živnostenského zákona pouze ohlásit“²⁶. Pětinasobné zvýšení horní hranice **trestu peněžitého**, tj. z dosavadního 1.000.000 Kč na 5.000.000 Kč, je závislé jednak na růstu cen, jednak na potřebě účinného postihu bezdůvodného obobacování závažnou majetkovou trestnou činností, jíž jsou v poslední době způsobovány výrazně vyšší škody²⁷ Novela trestního zákona č. 557/1991 Sb. původně zjednodušila možnost zahlazení odsouzení k **trestu peněžitému a k propadnutí věci**. Soudní zahlazení odsouzení k těmto trestům nahradila zahlazením ex lege, jež je, jako jednodušší, vzhledem k povaze těchto trestů i vhodnější. Nedořešila však otázku zahlazení trestů v případě, kdy pachatel v jednorroční lhůtě, stanovené v § 54 odst. 4, 55 odst. 4 tr. zák., byl znovu odsouzen. V takovémto případě nebyla totiž splněna podmínka zahlazení ex lege, takže k zahlazení odsouzení nemohlo dojít, zároveň však zákon nenabízel alespoň soudní možnost zahlazení odsouzení k těmto trestům, neboť ta byla zrušena citovanou novelou z r. 1991, v souvislosti s novelizací §§ 54 odst. 4 a 55 odst. 4 (srov. § 69 odst. 1, vypuštěné písm. d) tr. zák.). Jak uvádí důvodová zpráva k srpnové verzi poslední novely: „Tuto situaci je možné řešit dvěma způsoby – buď upravit § 69 v tom směru, že o zahlazení bude soud rozhodovat na návrh, nebo zahlazení takového odsouzení ze zákona nevázat na běh lhůty. Navrhuje se druhé řešení, (které se v současné době aplikuje ve věcech mladistvých). Odsouzení k samostatnému peněžitému trestu nebo k trestu propadnutí věci není natolik závažné, aby bylo třeba upravovat zvláštní podmínky a režim pro jeho zahlazení. Navíc stávající úprava vycházející z toho, že k zahlazení ze zákona dojde až po určité lhůtě, působí potíže, neboť rejstříku trestů jsou nová odsouzení vždy označována s určitým zpožděním“²⁸. Ovšem nad rámec srpnového návrhu novely verze zářijová, posléze přijatá Parlamentem, poněkud modifikovala režim zahlazení odsouzení k trestu peněžitému (ex lege) a v té souvislosti i podmínky soudního zahlazení takového odsouzení. Jednodušší způsob zahlazení odsouzení k peněžitému trestu, tj. ze zákona, totiž připouští jen u peněžitých trestů uložených za **nedbalostní trestné činy**. Pokud pak jde o peněžitě tresty za delikty úmyslné, u těch platí podmínky § 69 odst. 1 písm. c) ve znění poslední novely, tj. zahlazení výrokem soudu po uplynutí tříleté lhůty, jakož i za splnění ostatních tam uvedených předpokladů.

²⁶Op. cit. sub 1, s. 4.

²⁷Tamtéž. Např. škody způsobené majetkovou kriminalitou v ČR již ve srovnání let 1990 a 1991 představovaly částky 1.615 992 000,- Kčs a 3.302 418 000,- Kčs. (Kriminalita v ČSFR. Praha, MV 1991. s. 54.); tento trend pokračoval i v letech následujících.

²⁸Op. cit. sub 1), s. 5.

Domníváme se, že takto diferencované způsoby zahlazení odsouzení k peněžitému trestu mají svou logiku: trestu uloženému za méně závažný trestný čin, tj. nedbalostní, odpovídá i jednodušší způsob jeho zahlazení, stejně tak v případě peněžitého trestu uloženého za trestný čin úmyslný je na místě poněkud náročnější forma jeho zahlazení.

Probíraná novela též zpřesnila předpoklady uložení trestu **vyhoštění** ve smyslu § 57 tr. zák. Jednak se tu reaguje na změnu státoprávního uspořádání po 31. 12. 1992, jednak se „...v souladu s ustálenou soudní praxí uložení trestu vyhoštění vylučuje též u osoby, která sice není občanem České republiky, ale bylo jí přiznáno postavení uprchlíka“²⁹. Z hlediska ust. § 57 tr. zák. je tedy uprchlík postaven na stejnou úroveň, jako občan České republiky.

Vzhledem k tomu, že ani srpnová, ani zářijová verze novely nepočítaly s jakoukoliv změnou podmínek **promlčení trestního stíhání** podle § 67, odst. 1 tr. zák., lze se důvody doplnění písmene a) tohoto ustanovení, jak je obsahuje novela přijatá, jen domýšlet. Patrně šlo o to posílit trestněprávní ochranu privatizace ve smyslu z.č. 92/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů, a sice tím, že se na trestné činy spáchané při vypracování nebo při schvalování privatizačního projektu podle citovaného zákona „uvalí“ maximální, tj. dvacetiletá promlčecí doba. Pokud bychom si položili otázku, o jaký konkrétní trestný čin by v této souvislosti mohlo jít, lze si představit např. zkreslování údajů hospodářské a obchodní evidence podle § 125 tr. zák., kde vzhledem k horní hranici trestní sazby, dle poslední novely tři roky, by byla jinak promlčecí doba jen pětiletá (§ 67 odst. 1 písm. c) tr. zák.).

V návaznosti, resp. v důsledku ust. § 307, 308 tr. ř. (podmíněné zastavení trestního stíhání) se rozšiřuje škála důvodů, které mají za následek **stavění běhu promlčecí doby** (§ 67 odst. 2 tr. zák.). Tímto důvodem je zkušební doba podmíněného zastavení trestního stíhání. Ratio uvedeného doplnění spočívá v tom, že: „Jinak by mohlo u nejméně závažných deliktů (kde také podmíněné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu) dojít k promlčení trestního stíhání již v průběhu zkušební doby a tím by institut podmíněného zastavení trestního stíhání ztrácel smysl“³⁰. Takovéto zdůvodnění by ovšem bylo na místě, pokud by promlčecí doba ve smyslu § 67 odst. 1 písm. d) tr. zák., tzn. doba nejkratší (tři léta) byla ještě kratší než nejdelší možná zkušební doba u podmíněného zastavení trestního stíhání, aby se tak mohlo promlčení „vejít“ do zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání. Vyjdeme-li však z faktu, že běh promlčecí doby, jakož i běh zkušební doby při podmíněném zastavení trestního stíhání začíná v tomtéž okamžiku, tj. právní mocí usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání (u promlčecí doby viz § 67 odst. 3 písm. a), odst. 4 tr. zák., u zkušební doby viz § 307 odst. 2 tr. ř.), potom k uplynutí promlčecí doby trestnosti nikdy nemůže dojít dříve, než uplyne zkušební doba podmíněného zastavení trestního stíhání. Jedná se totiž o to, že nejkratší možná promlčecí doba podle § 67 odst. 1 písm. d) tr. zák. činí již zmíněné tři roky,

²⁹Tamtéž.

³⁰Tamtéž, s. 6.

kdežto nejdelší možná zkušební doba při podmíněném zastavení trestního stíhání je dvouletá (§ 307 odst. 2 tr. ř.).

II. Vybrané otázky novely zvláštní části trestního zákona

Hlava I.: Trestné činy proti republice

Parlamentem schválené znění § 102 tr. zák. (hanobení republiky a jejího představitele), které ve své nové podobě reagovalo pouze na změnu státoprávního uspořádání po 31. 12. 1992, vyvolalo vzápětí vlnu kritiky proto, že vůbec bylo do novely zařazeno. Argumentovalo se např. tím, že: „...podobná ustanovení nenajdeme v zemích, kde demokracie je už pevně zakotvena...“³¹. Namítalo se též, že pojem „hanobení“ je příliš neurčitý, což v sobě skrývá nebezpečí širokého dopadu § 102 a tudíž i možnosti jeho zneužití.

Posuzováno čistě věcně, není pravdou, že trestní kodexy jiných států podobná ustanovení neznají. Stačí nahlédnout např. do rakouského trestního zákoníku, podle jehož § 116 je trestná veřejná urážka ústavních zastupitelských sborů, spolkové armády nebo úřadů³². Zároveň je také skutečností, že citovaný kodex počítá s beztrestností takových jednání, pokud jimi např. pachatel vykonával svoje právo (§ 114 StGB).

Námítka neurčitosti pojmu „hanobení“ je oprávněná potud, pokud platný trestní zákon neobsahuje jeho legální definici (to na rozdíl od znaku „veřejně“ – § 89 odst. 4 tr. zák.). Nicméně jiné výkladové prameny po ruce jsou³³.

V současné době je platné ustanovení § 102 tr. zák. předmětem zkoumání z hlediska jeho ústavnosti, tj. souladu s čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. De lege ferenda, v souvislosti s pracemi na novém trestním kodexu, bude ovšem nutno daný problém řešit důsledně: buď odůvodněným vypuštěním tohoto ustanovení, anebo propracovanější právní úpravou takového hanobení, např. způsobem, jež nabízí vzpomínaná rakouská úprava.

Hlava II.: Trestné činy hospodářské

Hlava IX.: Trestné činy majetkové

Trestné činy hospodářské a majetkové tvoří významnou součást trestních zákoníků zemí s tržním hospodářstvím. Nejsou spjaty jen s direktivním řízením hospodářství. Ani demokratický stát se neobejde bez zásahů pomocí trestů do ekonomiky.³⁴ Prohibující transformace ekonomiky přináší řadu nových, i negativních jevů. Je přirozené, že se změnou ekonomického systému nastává rozvoj kriminality i dalších,

³¹Lidové noviny, 15. 11. 1993.

³²Forreger, E. – Serini, E.: StGB und wichtige Nebengesetze. Wien, Manz Verlag 1988. s. 291.

³³Srov. např.: Matys, K. a kol.: Trestní zákon. Komentář. II. Část zvláštní. Praha, Panorama 1980. s. 415. Novotný, O. a kol.: Op. cit. sub 17), s. 125.

³⁴Novotný O. a kol.: Op. cit. sub 17), s. 156.

podle platného práva mnohdy nepostižitelných jevů v oblasti hospodářské a majetkové. Děje se tak v daleko pestřejších podobách, než tomu bylo v období centrálního řízení ekonomiky.

Není již pochyb o tom, že trestní právo nemůže být hlavním nástrojem regulace hospodářského života a že mu přísluší pouze subsidiární úloha. Normy trestního práva jsou pouze jedním z prostředků, jak stát může donutit subjekty působící v hospodářské sféře k respektování pravidel chování.

Na druhé straně nelze však spoléhat jen na mechanické působení tržních vztahů, na neviditelnou ruku trhu, která vyřeší všechny problémy. Platí to ve zvýšené míře v naší současné situaci, kdy se dosud systém fungujícího tržního hospodářství dosud plně nevytvořil. Neexistuje trh kapitálu, trh pracovní síly je stále deformován a skutečný trh zboží je také ještě v počátcích. Nelze hovořit zatím o tradici určitých institucí, některé z nich nebyly dosud ani vytvořeny nebo fungují nedostatečně.

Trestněprávní regulaci však přísluší místo i ve společnostech s tradicemi fungující tržní ekonomiky. Hospodářské trestní právo, jak je někdy nazývána část norem trestního práva, jež prohlašuje za trestná určitá jednání ve sféře ekonomiky, tedy plní funkci jednoho z nástrojů hospodářské politiky státu. Jde nejen o ochranu jednotlivých účastníků hospodářských vztahů, ale i o zajištění celkového fungování hospodářského systému a tím i pohybu zboží na trhu. Hospodářská kriminalita je považována všude za závažný trestněpolitický problém, a to z hlediska způsobování obrovských materiálních a nevyčíslitelných morálních škod. Jde o kriminalitu, která se řetězovitě rozrůstá a v rámci volné ekonomické soutěže nutí, pokud proti ní není dostatečně zasahováno, k páčání trestných činů další účastníky hospodářských vztahů.

Vymezení pojmu „hospodářské trestní právo“ není zatím nijak ustálené. Jako přínosnější než striktní respektování systematiky trestního zákona se jeví členění kriminologické, které tento rámeček překračuje. Jde o problematiku značně širokou, která si v některých zemích vynutila již vydání zvláštního hospodářského trestního zákona nebo dalších norem obsahujících speciální skutkové podstaty trestných činů.

U nás bývá hospodářská kriminalita charakterizována jako souhrn trestných činů, jimž je společné to, že poškozují nebo ohrožují hospodářský pořádek. Musil sem např. řadí hospodářské podvody, delikty proti hospodářské soutěži, delikty porušující hospodářskou věrnost, delikty proti předpisům o hospodářském pořádku, insolventní delikty, lichvu a rovněž delikty namířené proti trhu s pracovními silami.³⁵ V našem trestním zákoně pokrývají tuto problematiku především hlava II. zvláštní části – trestné činy hospodářské, a hlava IX. zvláštní části – trestné činy proti majetku. Z hlediska existence vnitřní spojitosti by bylo vhodné, aby tyto trestné činy byly upraveny společně v jedné hlavě nebo v hlavách po sobě následujících, i když některých trestných činů majetkových se někteří občané nedopouštějí jako hospodářské subjekty.

³⁵Musil, J.: Je ČSFR ohrožena organizovanou kriminalitou? In: Kriminalita – aktuální problém současné společnosti, Bratislava 1991, str. 20 a násled.

Do těchto dvou hlav výrazně zasáhly obě novely vydané po listopadové revoluci. Vzhledem ke společenskopolitické situaci nebylo možno provést změny zcela systematického charakteru, jednotlivé skutkové podstaty byly zařazovány, měněny a vypouštěny na základě bezprostředních potřeb hospodářské praxe.

Totéž platí i o poslední novele č. 290/1993 Sb., která opět reagovala na okamžité potřeby hospodářské sféry a nemohla tedy vnést koncepční a jednotící hlediska. To bude úkolem až budoucí nové kodifikace trestního práva, která však nepochybně bude až následkem stabilizace hospodářských poměrů u nás a jejich přiblížení k evropskému standardu.

Z podstatnějších změn, které tato novela přinesla do hospodářských trestných činů, je třeba uvést následující:

a) Nově byl zařazen trestný čin (§ 118a) – **neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry** – podle něhož bude potrestán ten, kdo neoprávněné provozuje loterii nebo podobnou sázkovou hru.

Zařazení této skutkové podstaty reaguje na fakt, že se v poslední době rozmohlo provozování loterií a jiných podobných her (sázkových kanceláří dostihových, na sportovní utkání, tomboly, ale i provozování hracích automatů) načerno, bez příslušného povolení, přičemž provozovatelé takto získávají značně vysoké částky nelegálně, bez podrobení zdanění a bez odvádění příspěvků např. povolujícím obecním úřadům.

Jde o zvláštní případ neoprávněného podnikání, který logicky odůvodňuje zařazení tohoto trestného činu hned za zmíněné podnikání. Není přítom rozhodující, že provozování takových her nespadá pod živnostenský zákon, ale jde o jinou výdělečnou činnost, jejíž podmínky jsou upraveny zvláštním zákonem (č. 202/1990 Sb.) Doplněním nového ustanovení zůstává § 24 odst. 1 písm. d) přestupkového zákona, a především zvláštní skutkové podstaty přestupků podle § 48 zákona 202/1990 Sb. o loteriích a jiných podobných hrách, který umožňuje uložení pokuty až do výše 300.000,- Kč. Pokuty do 100.000,- Kč jsou zde oprávněny ukládat i obecní úřady, které však musí celý případ zadokumentovat, provést přestupkové řízení a uloženou pokutu také vymoci, což velmi často není v jejich silách.

Nadále se tedy takovými případy budou zabývat i orgány činné v trestním řízení, přičemž lze současně provádět řízení trestní i přestupkové a uložit odpovídající sankce.

Příležitější okolností je spáchání tohoto činu v organizované skupině nebo získání značného prospěchu.

Otázkou ovšem zůstává, proč byla tato skutková podstata zařazena namísto dosavadního ustanovení § 118a – neoprávněného obchodování devizovými hodnotami –, které samo bylo zařazeno novelou teprve před několika málo lety. Podle tohoto ustanovení měli být postihováni tzv. veksláci, kteří provozovali velmi lukrativní nepovolenou směnárenskou činnost a touto novou skutkovou podstatou měly být odstraněny obtíže s dokazováním znaků (zjištění úmyslu, větší škody apod.) při

postihu podle dřívějších ustanovení §§ 117 a 146. Za poslední období však doznala tato činnost značných změn vzhledem k zavedení částečné konvertibility koruny a k poklesu zájmu o takto získané devizové prostředky. Zdá se také, že dokazování této trestné činnosti provázely podobné problémy jako dříve (pachatelé změnili taktiku, nemívají u sebe velké finanční částky, neobchoduje se přímo na ulicích apod.). Vypuštění této skutkové podstaty se tedy jeví jako výraz resignace státu při boji proti této trestné činnosti a očekávání podstatného faktického omezení této činnosti s blížícím se zavedením plně konvertibility české měny.

Odpovídající přestupky lze i nadále postihovat podle § 43 devizového zákona, možnost k tomu dává i nově formulovaná skutková podstata § 146 trestního zákona³⁶.

V této souvislosti je třeba poukázat na doplňující ustanovení dosavadního § 250a – provozování nepoctivých her a sázek. Ustanovení má dopadat na tzv. řetězové hry, při nichž počet účastníků roste geometrickou řadou, ale i tzv. skořápky. Tyto hry nespádají pod ustanovení zákona o loteriích a podobných hrách, jejich trestnost je tedy zakotvena zvlášť.

b) Vkládá se nový (§ 145a) – **padělání a pozměňování nálepek k označení zboží**, podle něhož bude postižen ten, kdo padělá nebo pozmění nálepky k označení zboží pro daňové účely v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch, nebo ten, kdo takové nálepky uvádí do oběhu nebo jich užije jako pravých.

Doplněním tohoto ustanovení je pak ust. (§ 148a) – **porušení předpisů o nálepkách k označení zboží**. Trestný bude ten, kdo s nálepkami k označení zboží pro daňové účely nakládá v rozporu s právním předpisem v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch, nebo kdo v rozporu s právním předpisem uvádí do oběhu zboží bez nálepek k jeho označení pro daňové účely.

Zařazení těchto ustanovení se jeví jako reakce na přijetí zákona 303/1993 Sb. o ukončení tabákového monopolu, podle něhož bude propříště možný na území republiky pouze prodej cigaret takovýmto způsobem označených. Výhledově se počítá s označováním výrobků, jejichž prodej podléhá spotřební dani. Ustanovení patrně směřuje k potlačení nelegálního dovozu takového zboží ze zahraničí, subsidiárně by bylo možné postihnout jej podle § 148 tr. zákona. Trestné budou nejen padělání a pozměňování, ale i jejich uvádění do oběhu. Důležité je, že budou moci být postizeni i ti, kdo takové neoznačené zboží přímo prodávají (148a odst. 1).

c) Zrušuje se ustanovení § 147, které obsahovalo dvě skutkové podstaty, postihující jednání mající povahu přípravy k trestnému činu podle § 146, a to

1) získání neoprávněné výhody při prodeji cizozemských peněz nebo platebních dokumentů znějících na cizí měnu (ustanovení se stalo obsoletním v důsledku zrušení zvláštního režimu prodeje v podniku TUZEX),

³⁶Stov. op. cit. sub 21, s. 17.

a 2) dosažení povolení nebo dokladu potřebného podle devizových předpisů uvedením nepravdivých údajů. (např. získání devizového povolení k získání půjčky ze zahraničí). Pokud nyní dojde k takovému jednání, bylo by patrně možné postihnout je podle § 209 tr. zákona, pokud již dojde na tomto základě k získání devizových prostředků nebo k uskutečnění transakcí, přichází v úvahu postih podle § 146 tr. zákona.

d) V § 124 odst. 1 se propříště vypouštějí slova „anebo kdo výrazně zkrátí clo“. Zkracování cla má svým charakterem blíže k ust. (§ 148) – zkrácení daně. Clo se již dříve považovalo za dávku podobnou dani či poplatku, zkrácením se rozumní jednání, v jehož důsledku je poplatníkovi vyměřena nižší daň, dávka nebo poplatek.³⁷ Aby propříště nedocházelo k pochybnostem, o které dávky se jedná, stanoví nyní ustanovení § 148 zcela nově, že trestný bude ten, kdo ve větším rozsahu zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění. Z postihu tedy vyjadřávají poplatky (dřívější notářské poplatky, k jejichž zkracování docházelo velmi často, jsou nyní upravovány v rámci daně z převodu nemovitostí) a jiné dávky podobné dani nebo poplatku.

e) Bylo rozšířeno ustanovení (§ 152) – porušování autorského práva – tak, že bude postihovat toho, kdo s dílem, které je předmětem ochrany práva autorského, nebo s výkonem výkonného umělce, zvukovým či obrazovým záznamem nebo rozhlasovým či televizním pořadem, které jsou předmětem práva příbuzného právu autorskému, neoprávněně nakládá způsobem, který přísluší autoru, výkonnému umělci, výrobci zvukového či obrazového záznamu, rozhlasové či televizní organizaci nebo jinému nositeli těchto práv, nebo kdo jinak tato práva porušuje. Jasně se tím dává na srozuměnou, že přísně bude stíháno i pořizování a rozšiřování tzv. pirátských nahrávek audio i video kazet, které se v poslední době stalo masovým jevem.

f) Zavádí se nová skutková podstata trestného činu (§ 249a) – neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru. Trestný bude ten, kdo protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného, nebo ten, kdo oprávněně osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru brání.

Takto by měly být stíhány stále častější případy tzv. „nabourání“ do bytu, kdy určité skupiny (Romové, mládež) vniknou neoprávněně do takových prostor a trvalejším způsobem je užívají.

Na druhé straně se poskytuje ochrana dosavadním nájemníkům, kteří bydlí v domech soukromých majitelů a tito jim brání v řádném užívání bytů (odpojení vody, plynu, elektřiny, topení, obtěžování hlukem, neoprávněné opravy a adaptace), aby dosáhli vystěhování nájemníků a mohli použít byt pro jiné účely, případně pro jiné nájemníky.

³⁷Op. cit. sub 17), str. 174.

g) Nové ustanovení (§ 249b) upravuje neoprávněné držení platební karty. Trestný je ten, kdo si neoprávněně opatří platební kartu jiného nebo předmět způsobilý plnit její funkci.

Zařazení má být reakcí na rozmáhající se trestnou činnost krádeží a následně využívání platebních karet k neoprávněnému inkasu. Jde v podstatě o objektivně předčasně dokonáný delikt, který zakotvuje trestnost jednání svým charakterem přípravného (opatření si prostředku k trestné činnosti). Dříve bylo jako příprava k trestnému činu krádeže posuzováno i odcizení vkladní knížky, trestný čin byl dokonán až získáním finanční částky po předložení knížky k inkasu.

V současné době neexistuje obecná trestnost přípravy, takže trestnost takových přípravných jednání by tedy byla trestným činem krádeže pouze v případech, kdy by pachatel subjektivně sledoval odcizením vkladní knížky nebo platební karty způsobení značné škody nebo škody velkého rozsahu (§§ 7 odst. 1, 41 odst. 2, 247 odst. 3 a 4). Otázkou zůstává, zda bylo zavedení této skutkové podstaty potřebné a zda nestačí postih podle dokonáného trestného činu krádeže.

Pokud již zákonodárce zařadil nově toto ustanovení, mělo by se vztahovat i na opatření vkladní knížky (podle nové úpravy nelze patrně vkladní knížku považovat za předmět způsobilý plnit funkci platební karty, neboť ta je určena pro předkládání v obchodech a při placení, nikoliv hlavně pro vybírání hotovostí v peněžních ústavech). Stanovisko k tomuto problému by měla zaujmout judikatura.

Hlava III.: Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Nejenom nepřekážení, jak předpokládala srpnová verze návrhu novely, ale i neoznámení trestného činu týrání svěřené osoby (§ 215), jak nakonec stanovila schválená novela, budou napříště trestná (§§ 167 odst. 1, 168 odst. 1 tr. zák.). „Důvodem je skutečnost, že poškozený tímto trestným činem často vzhledem ke svému věku, mentální úrovni nebo závislosti na pachateli není schopen čin oznámit. Přitom účinná ochrana před těmito činy vyžaduje, aby ten, kdo se o jeho páchaní hodnověrným způsobem doví, zasáhl, např. podle § 167 odst. 3 tak, že čin oznámí policejnímu orgánu“.³⁸ Lze jen doufat, že touto novou kriminalizací bude také alespoň částečně narušena značná míra lhostejnosti okolí k týrání, jehož předmětem jsou v drtivé většině případů děti.

Novelou trestního zákona č. 557/1991 Sb. vložené ustanovení (§ 169b) – pohrdání soudem se v průběhu doby ukázalo jako nedostačující. Tato skutková podstata „...postihuje jen pachatele, který se dostaví k soudnímu jednání a v jeho průběhu se chová způsobem v tomto ustanovení uvedeným. Nepostihuje jednání (ať aktivní, nebo pasivní, tj. opomenutí), jehož důsledkem je opakované zmaření soudního jednání (nikoliv tedy např. jen jeho rušení). Návrh se snaží tuto nelogičnost odstranit.“³⁹ Znak „opakovaně“ možno považovat za naplněný nepochybně již

³⁸Op. cit. sub 1), s. 10

³⁹Tamtéž.

při druhém zmaření soudního jednání, které, stejně jako ostatní způsoby pohrdání soudem, musí být úmyslné.

Dosavadní znění skutkové podstaty trestného činu **maření výkonu úředního rozhodnutí** (§ 171) nedopadalo na případy úmyslného nerespektování zákazu pobytu na území České republiky vydaného ve správním řízení. Proto již srpnový návrh novely, jakož i zářijový, počítaly s rozšířením písmene b) odst. 1 citovaného ustanovení tr. zák., což uvádí i konečný text novely publikovaný ve Sbírce zákonů. Nad rámec srpnových představ se však doplňuje ještě ust. písmene d), a sice tak, že dosavadní poměrně určitá formulace jednání, jímž pachatel podstatně ztěžoval výkon ochranného léčení nebo ochranné výchovy, se nahrazuje formulací ohecnější („závažné jednání, směřující ke zmaření účelu těchto ochranných opatření“); dosah této skutkové podstaty se tím rozšiřuje. Pokud pak zákonodárce ponechal beze změny zbývající text písmene d) § 171 odst. 1 tr. zák., tzn.: „...nebo jinak, zejména útekem z ústavu, výkon takových rozhodnutí podstatně ztěžuje...“ nastoluje tím výkladový problém, jež spočívá v otázce: jak jinak, než útekem z ústavu, resp. jakým jiným jednáním než „závažným jednáním, směřujícím ke zmaření účelu ochranného léčení nebo ochranné výchovy“ (viz novela) lze předmětnou skutkovou podstatu ještě naplnit?⁴⁰ Nahrazováním určitých zákonných formulací znaky obecnými se tak zákonodárce prohřešuje nejen proti již vzpomínané zásadě „nullum crimen sine lege certa“, ale vytváří tak i prostor pro interpretační pochybnosti, resp. tím, že doplňuje obecné formulace ještě jakýmsi alternativními pojistkami, které reálně bude problematické či nemožné naplnit konkrétním jednáním, produkuje jakési „prázdné množiny“, které kvalitě zákonné úpravy rozhodně neprospívají. Zcela mimo oba návrhy novely, tj. srpnový a zářijový, nabízí schválená novela ještě rozšíření podmínek trestnosti kvalifikovaného maření výkonu úředního rozhodnutí v § 171 odst. 3 tr. zák. Tato změna má stejnou logiku, jako změna ust. § 171 odst. 1 písm. b) tr. zák., totiž rozšířit trestněprávní postih i na porušování, resp. nerespektování rozhodnutí, jež byla učiněna mimosoudními orgány, tj. obecními nebo okresními úřady. Jestliže podle dosavadní úpravy je podmínkou trestní odpovědnosti ve smyslu § 171 odst. 3 tr. zák. bezvýsledné použití opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí (srov. § 273 o.s.r.), nic podobného se nepožaduje dle novely ve vztahu k maření výkonu rozhodnutí jiného státního orgánu týkajícího se výchovy nezletilých dětí (srov. § 70a n. spr. řádu). Jinak řečeno, novela porušuje logiku dosavadní úpravy spočívající v tom, že podle zásady ekonomie trestního práva nastupovala trestní represe až po onom hezvésledném použití mimotrestních prostředků. Naproti tomu ve vztahu k mimosoudním rozhodnutím o výchově nezletilých dětí se nic podobného nepožaduje, tedy rovnou přichází ke slovu trestní právo.

Změna v pořadí další napravuje nedůslednosti předchozí novely č. 557/1991 Sb., stran podmínek trestnosti podle § 171a odst. 1 tr. zák. (nedovolené překo-

⁴⁰Srov. v té souvislosti problém s výkladem znaku „jiného“ přivedení se do stavu nepřičetnosti než pozitívem nebo aplikací návykové látky (Kratochvíl, V.: Op. cit. sub 2), s. 249.

čení státní hranice).⁴¹ Jelikož tzv. „čistý převaděč“, jednající bez jakékoliv vazby na organizování překročení státní hranice, byl beztrestný, protože jeho v podstatě „pomocné“ jednání vůči osobě státní hranici překračující (tj. jím převáděné) nebylo možné subsumovat pod znak „organizuje“, napravila probíraná novela tento nedostatek doplněním dalšího znaku objektivní stránky, tj. „umožnění jinému nedovolené překročení státní hranice“, který na činnost pouhého převaděče nepochybně dopadá. Kromě toho: „Stávající právní úprava...kladla bezdůvodný důraz na místo překročení státní hranice, ačkoliv k organizování takového jednání dochází i v prostorech hraničních přechodů (zpravidla se jedná o nedovolené převážení osob ukrytých v motorových vozidlech).“⁴² Proto se nadále vypouští znak „mimo vyznačený hraniční přechod“. S ohledem na fakt, že: „...se nedostatečně přihlíželo ke skutečnosti, že touto trestnou činností se velmi často zabývají organizované skupiny, což zvyšuje její závažnost.“⁴³ doplnila novela v odstavci 2. další znak podmínující použití vyšší trestní sazby, a to písm. c) (spáchal-li takový čin jako člen organizované skupiny).

Uprázdňený § 178, jehož obsah zrušila novela č. 159/1989 Sb. (původní maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi), novela zatím poslední vyplňuje novou skutkovou podstatou **trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji**. Návrh ze srpna 1993, opatřený důvodovou zprávou, je odůvodněn takto: „Trestní zákon, na rozdíl od většiny zahraničních právních úprav dosud neposkytuje ochranu před neoprávněným nakládáním s osobními údaji jiné osoby, a to ani v případě, že zveřejnění těchto dat mělo pro osobu, jíž se údaje týkají, závažné důsledky. Pouze v případě, že se jednalo o zveřejnění nepravdivých údajů, byl za splnění dalších podmínek možný postih pro trestný čin pomluvy podle § 206. Zvýšenou právní ochranu se navrhuje poskytnout jednak údajům shromažďovaným v souvislosti s výkonem státní správy (např. údajům, které jsou ohcáné povinni sdělovat daňovým nebo statistickým orgánům), jednak údajům získaným pro jiné účely v souvislosti s výkonem zaměstnání (např. údajům vedeným ve zdravotnické dokumentaci). Přísnější sazha se stanoví na případy, kdy pachatelem činu uvedeného v odstavci 1 je osoba, pro kterou povinnost uchovávat tyto údaje vyplývá z jejího postavení v zaměstnání (v případech uvedených v odstavci 2 tomu bude tak vždy) nebo tehdy, kdy čin uvedený v odstavci 1, 2 byl spáchán mimořádně účinným způsobem, anebo měl pro dotčenou osobu vážné následky (např. poškození na pověsti, v rodinném životě, v zaměstnání).“⁴⁴ Zajímavé je srovnání návrhů novely se schváleným textem publikovaným ve Sbírce zákonů. Původně, dle návrhu ze srpna a září, se předpokládala kriminalizace již pouhého neoprávněného získání údajů o jiném... (§ 178 odst. 1). Naproti tomu autentický text téhož paragrafu kriminalizuje pouze neoprávněné sdělení nebo zpřístupnění takovýchto údajů. Trestnost pouhého získání údajů o jiném... se neobjevuje ani v odstavci 2. v souvislosti s vý-

⁴¹Tamtéž, s. 249 – 250.

⁴²Op. cit. sub 1), s. 11.

⁴³Tamtéž.

⁴⁴Tamtéž, s. 15.

konem povolání, zaměstnání nebo funkce, což platí i pro oba návrhy, neboť zde je nutně takto získané údaje sdělit nebo zpřístupnit. To byl patrně důvod, proč se nakonec vypustila trestnost pouhého získání uvedených údajů v odstavci 1. Jinak v návrhu použitý termín „státní správy“ nahrazuje platný zákonný text výrazem „veřejné správy“, jež zahrnuje státní správu a samosprávu. K určitému zpřesnění podmínek trestnosti platným zákonným textem došlo ještě v odstavci 2 § 178 tr. zák.

Ustanovením § 178 tr. zák. se tak doplňuje ochrana osobnosti, plynoucí již z § 174 tr. zák. o křivém obvinění, jakož i z ustanovení hlavy V. zvláštní části tr. zák., tj. z § 206 (pomluva) a § 209 (poškození cizích práv).

Staronové ustanovení, původně o přečinu, nyní o trestném činu **pytláctví** (§ 178a), nabízí novela jako poslední změnu v rámci hlavy III. zvláštní části trestního zákona; jde o novum, s nímž nepočítal ani návrh srpnový, ani záříjový. Tato skutková podstata vznikla údajně doslova na poslední chvíli před projednáváním v Parlamentu.

Návěti § 178a je doslovný opis bývalého § 4 z.č. 150/1969 Sb. o přečinech s tím, že jako kumulativní další podmínka trestnosti musí přistoupit některý z alternativně daných znaků v písmenech a) – d) tr. zák.

Spáchání tohoto trestného činu „nejméně se dvěma osobami“ /a/ vyžaduje buď spolupachatelství, nebo hlavní trestnou činnost, provázenou alespoň dvěma účastníky; pokud jde o zmíněné spolupachatelství, musí tu být nejméně tři osoby. Je jasné, že tato kvalifikační okolnost má přednost před aplikací obecného ustanovení § 9 odst. 2 tr. zák. k § 178a tr. zák.; jinak je tomu v poměru k ust. § 10, které se uplatní u účastníků, kdežto hlavní pachatel bude odpovědný podle § 178a písmeno a). Obecné ustanovení § 9 odst. 2, ve spojení s § 178a písm. b) – d) tr. zák., by se uplatnilo jen, pokud by šlo pouze o dva spolupachatele. V případě jen jediného účastníka na pytláckém jednání jako hlavním nepůjde o trestnou činnost vůbec, pokud není naplněna u hlavního pachatele některá jiná podmínka trestnosti, uvedená v § 178a v písm. b) – d) tr. zák., aby mohlo jít o hlavní trestný čin a tím i o odpovědnost jediného účastníka na něm.

Zvlášť zavrženíhodný způsob spáchání pytláctví /b/ může konkrétně znamenat souběžné naplnění i znaku uvedeného v písmenu c), tj. „hromadně účinný způsob“ pytláčení; např. „lov“ pstruhů dělobucem. Kromě toho bude muset praxe ještě řešit otázku možného jednočinného souběhu pytláctví podle § 178a písm. b), c) tr. zák. s trestným činem týrání zvířat (§ 203 tr. zák.), zejm. pak s ustanovením odst. 2, 3. Vezměme kupř. lov kozešinné zvěře do želez, kdy pachatel chycené zvíře nechá v této pasti pojit, přičemž se tak stane ve veřejné honitbě, tzn. na místě veřejnosti přístupném.

Trestněprávní recidiva, jako jedna z variant okolností uvedených v písmenu d), bude naplněna nejen v případě omezené této recidivy speciální (srov. výraz: „takový“ čin), tzn., bude-li pachatel odsouzen pro pytláctví dle § 178a tr. zák., nýbrž v i případě odsouzení pro trestný čin jinak právně kvalifikovaný, ovšem skutkově

odpovídající dnešnímu pytláctví, např. krádež (§ 247 tr. zák.).⁴⁵ O spěchu, s jakým byla tato nová skutková podstata přijata, svědčí i její nepromyšlené zařazení do zvláštní části, z hlediska systematiky této části trestního zákona. Spíše než v jiném rušení činnosti státního orgánu, spočívá primární objekt pytláctví v cizím majetku a v zájmu na jeho ochraně. Proto mělo být ustanovení § 178a tr. zák. zařazeno v hlavě IX. zvláštní části (trestné činy majetkové).

Hlava IV.: Trestné činy obecně nebezpečné

V této hlavě došlo pouze k několika méně závažným změnám, které nemění celkový charakter hlavy ani jejích jednotlivých ustanovení.

Skutková podstata trestného činu (§ 182) – **poškození a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení** bude poskytovat ochranu i před poškozením ochranného zařízení proti úniku znečišťujících látek. (§ 182 odst. 1 písm. b). Jde o určitou návaznost na ustanovení o ohrožení životního prostředí podle – 181a a 181b tr. zákona. V praxi se patrně podle tohoto ustanovení budou stíhat různá ohrožení a poškození provozu kanalizačních jímek, plynových zásobníků, nádrží pohonných hmot, filtračních a čistících zařízení, pokud nemají charakter zařízení energetických nebo vodárenských (takové případy by byly patrně řešeny podle § 182 odst. 1 písm. c) tr. zákona).

Výrazem zostření trestní represe je zvýšení trestní sazby u § 185 odst. 1 tr. zákona, podle níž nyní ten, kdo bez povolení vyrobí nebo opatří sobě nebo jinému střelnou zbraň nebo ji přechovává, bude potrestán odnětím svobody až na 1 rok nebo propadnutím věci nebo peněžitým trestem. Zvýšení trestní sazby z maxima tří měsíců na 1 rok je podstatné a je nepochybně reakcí státu na masově se rozmáhající nelegální držení a nošení střelných zbraní občany. Situace je o to nebezpečnější, že nejčastěji se takto ozbrojují příslušníci kriminálního podsvětí a členové zločineckých band cizích národností.

Spolu s připravovaným zpřísněním podmínek pro držení a nošení zbraní v novém zákoně o zbraních a střelivu a zákonem o civilních bezpečnostních službách jde o preventivní opatření, mající bránit rozšíření trestných činů páchaných za použití a pomocí zejména střelné zbraně. Hromadění, přechovávání a opatřování více zbraní než jedné je trestné podle § 185 odst. 2 a je stíháno trestem odnětí svobody do tří let. Toto ustanovení má dopadat především na případy nelegálního obchodování se

⁴⁵Případná námitka, že takovéto zhodnocení předchozího odsouzení podle § 247 tr. zák. je v rozporu s § 16 odst. 1 za středníkem tr. zák. (zákaz retroaktivity tr. zák. in malam partem) není na místě. Bude-li jako podmínka trestnosti pytláctví, spáchaného po 1. 1. 1994 vzato výše zmíněné odsouzení za trestný čin, jehož se pachatel dopustil před 1. 1. 1994, nejde tu o nic jiného, než o posouzení trestnosti pytláctví podle zákona účinného v době jeho spáchání s tím, že znak zpětnosti, opírající se o dřívější odsouzení, může být hodnocen jen v době od 1. 1. 1994 do budoucna, což se stalo. A takovýto případ se považuje za retroaktivitu nepravou, která přípustná je, bez ohledu na to, zda působí in malam, nebo in bonam partem. Srov.: **Harvánek, J.**: Přípustnost retroaktivity v právním státě. In: Schelle, K. (red.): Aktuální otázky českého a československého, konstitucionalismu. Brno, AUBI 117, MU Brno 1993. s. 131–132.

střelnými zbraněmi v tuzemsku a vyzbrojování celých skupin osob. Nelegální vývoz a obchodování se zbraněmi do ciziny při nedodržení podmínek pro udělování licencí pro takový obchod je předmětem zvláštního ustanovení.

Namísto již dříve zrušeného ust. (§ 186) byla nyní nově zařazena skutková podstata trestného činu **nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu**. Trestný podle základní skutkové podstaty je ten, kdo bez povolení vyrobí, doveze, proveze, vyveze, přechovává nebo jinému obstará radioaktivní materiál. Zařazení je důsledkem uvolnění kontroly nad těmito látkami v zemích bývalého Sovětského svazu a snahami obchodovat s těmito látkami do zahraničí. Nebezpečí tkví v tom, že radioaktivní materiál je podstatnou surovinou při výrobě zbraní hromadného ničení a jeví o něj evidentní zájem státy, které tvoří hrozbu pro světový mír a nemají možnost získávat tento materiál legálně. Území našeho státu je pro tyto obchodníky důležitou přístupnou stanicí, jak o tom svědčí zvyšující se počet případů odhalení pašování červené rtuti a izotopů některých prvků. I takový obchod by se v budoucnu mohl stát předmětem organizované trestné činnosti, čemuž je zapotřebí zabránit i preventivní kriminalizací takové činnosti.

Kriminalizační charakter mají i doplnění ustanovení § 191 a 192 tr. zákona, podle nichž je napříště trestná i nedbalostní forma zavinění. Materiálním zdrojem takového opatření jsou patrně stále častější případy zavlékání nebo rozšiřování nakažlivých chorob domácích zvířat a nakažlivých chorob škůdců nebo užitkových rostlin (např. dobytčího a prasečího moru) ze zahraničí.

Hlava V.: Trestné činy hrubě narušující občanské soužití

Nad rámec návrhů ze srpna a září 1993 doplňuje novela kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu **hanobení národa, rasy a přesvědčení** (§ 198 tr. zák.). Dosavadní ustanovení se stává skutkovou podstatou základní, dle novely pak okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby bude spáchání činu uvedeného v odstavci 1 nejméně se dvěma osobami. K výkladu tohoto znaku srov. poznámky k ust. § 178a písm. a) novely tr. zák. Zákonodárce tímto ustanovením (§ 198 odst. 2 tr. zák.) zřejmě správně reagoval, byl na poslední chvíli, na množící se případy hanobení národa, rasy a přesvědčení páchané právě nově kriminalizovaným způsobem, tj. ve skupině.

Na základě již dříve publikované kritiky ustanovení § 201a odst. 2 tr. zák. ve znění novely č. 557/1991 Sb.⁴⁶ jakož i v důsledku připomínek katedry trestního práva Právnické fakulty MU v Brně ze dne 24. 8. 1993 k srpnové verzi návrhu novely trestního zákona, odstranila poslední novela nedostatek citovaného ustanovení, jenž vyvolával interpretační a aplikační pochybnosti. Kromě již výslovně uvedené *actio libera in causa dolosa* doplňuje se do textu § 201a odst. 2 *expressis verbis* též *actio libera in causa culpa*. Tak je třeba rozumět slovům „nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“ S účinností od 1. 1. 1994 tedy nepochybně platí, že jak *dolosa*, tak i *culposni actio libera in*

⁴⁶Op. cit. sub 2), s. 246 - 249.

causa se vylučují jednak s *raudeliktum* (§ 201a odst. 1 tr. zák.), jednak s *nezaviněnou nepřičetností* ve smyslu § 12 tr. zák. Jinak řečeno, obě formy *actio libera in causa* jsou i dle novelizované právní úpravy jednoznačně plně trestné formy zaviněné nepřičetnosti pachatele.

Poměrně zajímavou anabází prodělala v průběhu léta a podzimu 1993 skutková podstata trestného činu **kuplířství** (§ 204 tr. zák.).

Dosavadní úprava, k níž jsme povinováni v důsledku mezinárodněprávních závazků již bývalé ČSR (od poloviny 50. let), vycházela z absolutního zákazu kuplířského jednání. Ovšem důvodová zpráva k srpnovému návrhu novely vyšla z toho, že: „...skutečnost dokazuje, že mu nelze stejně, jako samotné prostituci, zabránit a do budoucna je dokonce...prospěšnější tyto jevy do určité míry připustit a podřídit je zdravotní, daňové a další kontrole. Proto se navrhuje jako trestný čin postihovat jen ty případy, kdy pachatel jedná proti vůli osoby provozující (nebo mající provozovat) prostituci, nebo z takového stavu kořistí...“⁴⁷ Neboli, návrhy předpokládaly zúžení trestnosti dosavadního kuplířství. Tzn. omezení jen na např. násilné přiměnění jiného k provozování prostituce nebo kořistění z takto provozované prostituce jiným. Dosavadní obsah § 204 se tak měl dostat mimo dosah trestního zákona, stejně tak i činnost majitelů různých masážních salonů, spočívající v inkasu peněz od osob, které v těchto zařízeních poskytují různé sexuální služby. Leč přijaté znění novely § 204 tr. zák. svědčí o něčem jiném. To, co mělo být původně dekriminalizováno, tzn. dosavadní znění § 204 tr. zák., figuruje v novelizovaném znění tohoto ustanovení jako jeho 1. odstavec. K němu se přidávají odstavce další, č. 2., jehož podstata spočívá v kvalifikovaném, tedy v zásadě v násilném provozování kuplířství jinak popsaném ve zmíněném 1. odstavci. Další zpřísnění postihu nabízí odstavec 3., jenž počítá, ve vztahu k jednáním uvedeným v odst. 1, 2, se získáním značného prospěchu, se spácháním organizovanou skupinou, jakož i s předmětem útoku, jímž je osoba mladší 18 let. Zcela nad rámec původních návrhů se ještě připojuje odst. 4., který zvláště ostře (trest odnětí svobody 5 - 12 let) postihuje kuplíře, pokud násilnou formou této trestné činnosti (odst. 2) zaměřují na osoby mladší než 15 let.

Podtrženo a sečteno, novela ustanovení o kuplířství nejen že neredukuje původní rozsah trestnosti tohoto činu, jak se napřed uvažovalo, nýbrž právě naopak, při zachování dosavadního rozsahu této trestnosti je postih prohlouben, specifikován prostřednictvím dalších skutkových podstat, tedy konečkonců rozšířen.

Hlava VI.: Trestné činy proti rodině a mládeži

Ještě v záříjové verzi novely předpokládána dekriminalizace nedbalostního zanedbání povinné výživy (§ 213 odst. 1 tr. zák.) nebyla probíranou novelou akceptována. Tehdy se argumentovalo tím, že prakticky je nedbalostní páchaní uvedeného trestného činu nereálné. Co však vedlo ke změně tohoto stanoviska, o tom není autorům tohoto sdělení nic známo.

⁴⁷Op. cit. sub 1), s. 14.

Srpnový návrh počítal se zpřísněním trestní sazby za trestný čin **týrání svěřené osoby** (§ 215 tr. zák.), a to v zájmu účinnější ochrany zejména nezletilých dětí. V této tendenci pokračuje i verze zářijová, když ponechává dosavadní text § 215 beze změny a doplňuje jej o odstavce 2. V této podobě pak nacházíme novou právní úpravu předmětného trestného činu i v přijaté novele. K možným problémům, spojeným s kvalifikační okolností obsaženou – v § 215 odst. 2 písm. b) tr. zák. srov. výklady k obecné části (pokračující trestný čin).

Zřejmou reakcí na zneužívání anabolik u mladých sportovců je ustanovení (§ 218a tr. zák.) **podávání anabolických látek mládeži**, s nímž se setkáváme až v zářijové a posléze v konečně schválené novelizaci. V zájmu jednotného výkladu pojmu „anabolikum“ nebo „jiný prostředek s anabolickým účinkem“ se zmocňuje vláda, aby svým nařízením tyto pojmy vymezila. Trestnost podávání anabolik...se omezuje přirozeně jen na situace, kdy jejich indikace není odůvodněna léčebnými účely. Sám dopující je pochopitelně beztrestný, společenská škodlivost je spatřována jen u fakticky pomocného jednání, tj. v případě podávání těchto látek, a to osobám jen mladším 18 let. Doping „páchaný“ za jiných podmínek podléhá jiným režimům a jiným systémům sankcí.

Hlava VII.: Trestné činy proti životu a zdraví

Jediná změna v rámci této hlavy zvláštní části postihla pouze ust. § 228 odst. 2 (nedovolené přerušování těhotenství). Původně, tj. v srpnu, se předpokládalo jen vypuštění znaku „výdělečnosti“ uvedeného v § 228 odst. 2 písm. a) tr. zák. Verze zářijová tuto představu jen kopírovala. Výrazně jinou podobu § 228 odst. 2 tr. zák. ovšem nakonec předkládá novela schválená. Místo výdělečnosti zařazuje získání „značného prospěchu“ (písm.a)), doplňuje zcela novou kvalifikační okolnost, a sice „soustavné“ páchaní jednání popsaného jinak v základní skutkové podstatě (§ 228 odst. 1 tr. zák.) a konečně ponechává tradiční okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, tzn. dosavadní písmeno b), jež se v novele ocitá pod označením c).

Pokud jde o výši „značného prospěchu“, platí v tomto směru novelizované znění § 89 odst. 14 (tj. nejméně 200.000,- Kč).

Vrásku na čele nejednomu soudci ovšem vyryje pojem „soustavnosti“. Do přijetí novely tr. zák. č. 175/1990 Sb. užíval zákon tohoto pojmu v § 41 písm. b) (soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti téže povahy, ač již byl pro takové trestné činy pachatel vícekrát potrestán). Od 1. 7. 1990 se tento pojem v právní úpravě neobjevuje, až tedy o to, jak jej od 1. 1. 1994 vykládat. Tehdejší konstantní judikatura NS interpretovala uvedený pojem v těsné návaznosti na trestné činy „těže povahy“.⁴⁸ Chceme-li se, alespoň pro začátek opřít o některý z těchto judikátů, jeví se nám jako nejvhodnější RNS č. I/69. Podle něj by bylo možné i „soustavnost“ ve smyslu § 228 odst. 2 písm. b) tr. zák. chápat jako mnohost trestných útoků, spojených ve vyšší celek tím, že pachatel páchá stále čin popsaný

⁴⁸S. RNS: 45/67; 26/68; 1/69; 40/69.

v § 228 odst. 1 tr. zák., v relativně krátkých časových intervalech tak, že se jednotlivé útoky jeví jako články v řetězu celkové trestné činnosti pachatele. Mnohost útoků se projevuje buď jako **opakování** samostatných trestných činů nebo jako série faktů v rámci jednoho **pokračujícího** trestného činu. Soustavné páchaní trestných činů je vnějším projevem negativních sklonů pachatele. Naznačené pojmové znaky „soustavnosti“ zabráňují příliš široké interpretaci a aplikaci této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, což rozhodně není na závadu. Zároveň je možné předpokládat, že v průběhu rozhodovací praxe, opírající se o toto nové ustanovení, se znaky „soustavnosti“ ještě zpřesní, resp. modifikují vzhledem k povaze soustavně páchaného nedovoleného přerušování těhotenství.

Hlava VIII.: Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti

Z trestných činů této skupiny se nejvýznamněji modifikují kvalifikované případy trestného činu **vydírání** (§ 235 tr. zák.). Ustanovení odst. 2 § 235 se upravuje jednak v souvislosti s vypuštěním znaku výdělečnosti (§ 89 odst. 3 tr. zák.) jednak se doplněním tohoto odstavce poskytuje zvýšená ochrana svědkům, znalcům a tlumočnickům (podobně, jako v § 221 odst. 2 písm. a) tr. zák.).⁴⁹ Verze novely ze září navíc doplnila jako další kvalifikační okolnost spáchání vydírání podle odst. 1 nejméně se dvěma osobami, tutéž podobu najdeme i ve schválené novele (§ 235 odst. 2 písm. b) tr. zák.). Na odůvodnění nového odstavce 3. – 235 se uvádí: „Dosavadní skutková podstata trestného činu vydírání nepostihuje přísněji případy, kdy pachatel takového trestného činu způsobí smrt nebo škodu velkého rozsahu, a tím jej vlastně zvýhodňuje proti pachatelům majetkové trestné činnosti. Proto se připojuje nový odstavec přísněji postihující tyto případy.“⁵⁰

Hlava X.: Trestné činy proti lidskosti

Jediné novum, s nímž nepočítal srpnový návrh novely, nýbrž až návrh zářijový, představuje nakonec v hlavě X. zařazená skutková podstata trestného činu **mučení a jiného nelidského a krutého zacházení** (§ 259a tr. zák.). Toto vložené ustanovení reaguje na mezinárodněprávní závazek plynoucí pro Českou republiku z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, která vstoupila v platnost pro tehdejší ČSSR dnem 6. 8. 1988.

Ze znaků základní skutkové podstaty tohoto deliktu plyne, že jde o trestný čin trvající (srov. výraz „...působí...“, nikoliv způsobil). Nakolik je potom okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby páchaní takového činu „po delší dobu“ (§ 259a odst. 2 písm. c) tr. zák.), natolik třeba odpovědět na dvě základní otázky: kdy přichází v úvahu tato okolnost, resp. znak kvalifikovaného „mučení...“, to na rozdíl od jeho skutkové podstaty základní a za druhé, v jakém vztahu je tato okolnost k okolnosti přitěžující ve smyslu § 34 písm. ch) tr. zák.

O delší dobu trvající (probíhající) mučení...ve smyslu uvedené kvalifikované skutkové podstaty by mělo jít, jestliže jeho konkrétní délka pro svoji závažnost podstatně

⁴⁹Op. cit. sub 1), s. 15 – 16.

⁵⁰Tamtéž, s. 16.

zvýší stupeň nebezpečnosti tohoto činu pro společnost, tj. nad horní hranici zákonné základní trestní sazby (tři roky), (§ 88 tr. zák.). I když je dolní hranice zvýšené trestní sazby nižší než horní hranice základní sazby (tj. jeden rok a tři roky), potřeba uložit konkrétní trest nad tři roky, signalizující zmíněné podstatné zvýšení společenské nebezpečnosti činu, může být realizována jen, jestliže bude pachatel uznán vinným podle druhého odstavce (písm. c)), kde se nabízí možnost trestu až do pěti let, tedy nad horní hranici základní trestní sazby.

Pokud jde o druhou otázku, odpověď na ni je o něco jednodušší, a sice: uplatní-li se in concreto okolnost podle § 259a odst. 2 písm. c) tr. zák., nelze ji ještě jednou přičítat pachateli z hlediska soudní individualizace trestu jako obecnou okolnost přičítající ve smyslu § 34 písm. ch) tr. zák. Tomu brání zásada vyjádřená v ustanovení § 31 odst. 3 tr. zák.⁵¹

Hlava XII.: Trestné činy vojenské⁵²

Dosavadní ohrožovací podoba nedbalostního neuposlechnutí rozkazu (§ 274 tr. zák.) se novelou dekriminální, přičemž nadále zůstává trestná jen forma poruchová. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že: „Nesplnění rozkazu z nedbalosti, pokud nemá škodlivý následek uvedený v návrhu § 274 odst. 1, se vzhledem k nepatrné společenské nebezpečnosti z trestního zákona vypouští s tím, že postih ve formě kázeňského trestu ukládaného za kázeňský přestupek je dostačující.“⁵³ Kromě toho se, ve stejném duchu, vypouští dosavadní okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, uvedená v písmenu a) odstavce 2. (zmaření nebo podstatné ztížení splnění důležitého služebního úkolu).

Ani srpnová, ani verze zářijová nepočítaly s dalšími kvalifikovanými skutkovými podstatami trestného činu porušování práv a chráněných zájmů vojáků (tzv. „šikan“). Nicméně schválená novela doplňuje k §§ 279a, 279b čtvrté odstavce, kde v případě vzniku těžšího následku (smrti poškozeného) hrozí tresty odnětí svobody v rozmezí osm až patnáct let. Patrně si tuto trestněprávní reakci vynutil vývoj šikan v armádě.

Zvláštní ustanovení o trestní odpovědnosti (§ 294 tr. zák.) novelou poněkud „zestřihlelo“. Upouští se od stávajícího výčtu trestných činů v odstavci 1., protože „...nebyl proveden podle přesného kritéria; zahrnoval ale většinu trestných činů, jejichž sazba trestu odnětí svobody nepřevyšovala tři roky. Přitom rozhodujícím hlediskem pro postup podle § 294 by měla být skutečnost, že nebezpečnost typově nejméně závažného deliktu je pouze malá, nikoliv tedy jeho zákonné označení. Proto se při konstrukci ustanovení § 294 vychází ne z výčtu trestných činů, ale z jejich trestní sazby vyjadřující typovou společenskou nebezpečnost.“⁵⁴ Tomuto odůvodnění lze rozumět tak, že trestný čin se sazbou do tří let (včetně) odnětí svobody, podle hlavy XII. zvláštní části tr. zák., vykazuje typovou malou společenskou

nebezpečnost a pokud jí koresponduje též konkrétní malý stupeň této nebezpečnosti, nejde o trestný čin. Konstrukce je tu podobná jako u mladistvých (srov. § 75 tr. zák.). Třeba zároveň zdůraznit, že při posuzování konkrétního stupně materiální stránky se lze opírat jen o znaky skutkové podstaty toho kterého vojenského trestného činu, protože se jedná o otázku viny. Není možné připustit, aby se stupeň materiální stránky in concreto posuzoval nejen podle znaků skutkové podstaty, nýbrž podle všech okolností konkrétního případu. Tím by docházelo k „rozpouštění“ formální (formálně-právní) stránky trestného činu v jeho stránce materiální, tj. ve společenské nebezpečnosti, v rozporu se zásadou nullum crimen sine lege et sine periculo sociali.

Zmíněné redukování § 294 se novelou projevilo ještě v tom, že se zcela vypouští dosavadní odstavec 2. § 294, „...neboť se do značné míry překrývá s podmínkami uvedenými v § 24 a se zrušením vojenských soudů není důvod pro odlišnou úpravu.“⁵⁵

V úzké návaznosti na některé majetkové trestné činy podle hlavy IX. zvláštní části tr. zák. byla provedena změna ust. § 50 odst. 1 přestupkového zákona. Dosavadní formulace umožňovala vznik kolizní situace spočívající v tom, že např. konkrétní krádež se škodou rovných 2.000,- Kč, by odpovídala jak znakům skutkové podstaty přestupku, tak trestného činu. Částka 2.000,- Kč totiž znamená jak maximální škodu, coby znaku přestupku („nepřesahuje“), tak minimální škodu, coby znaku trestného činu krádeže („škoda nikoli nepatrná“ – §89 odst. 14 tr. zák. ve znění novely). Proto bylo třeba jinak formulovat onu horní hranici škody u přestupku, aby k překrývání nedocházelo. Na návrh katedry trestního práva Právnické fakulty MU v Brně (připomínky ze 24. 8. 1993) bylo tedy původní vymezení „nepřesahuje“ nahrazeno termínem „nedosahuje“ (viz § 50 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona před novelou a po ní).

Závěrem

Jak naznačeno již v úvodu tohoto sdělení, nešlo nám o pouhý popis novely trestního zákona č. 290/1993 Sb., nýbrž alespoň o naznačení některých vybraných problémů interpretační a aplikační povahy, které nová úprava s sebou přináší, resp. může vyvolat. Lze předpokládat, že tak jako předchozí novely, i tato vyvolá odbornou diskusi, k níž chce být naše pojednání skromným příspěvkem.

* * *

⁵¹Op. cit. sub 16), s. 151.

⁵²Ustanovení hlavy XI. zůstala novelou č. 290/1993 Sb. nedotčena.

⁵³Op. cit. sub 1), s. 19.

⁵⁴Tamtéž, s. 19 – 20.

⁵⁵Tamtéž, s. 20.

SUMMARY

*The Act No.290/1993 Coll. - the Fifth
Direct Criminal Code Amendment
Since 1989 (Selected Issues)*

Except for the opening passage, following the leading article of this volume of the Bulletin, the authors concentrate only on some selected problems of the last Criminal Code amendment and do not aim to describe the several changes.

As long as the general part of the Criminal Code is concerned, the objects of the analysis are the concepts of lasting, mass and continuing crimes. The problem of continuance is analyzed (Criminal Code § 89 par. 3) both from the viewpoint of guilt and that of the judicial individualization of punishment, in which direction the amendment raises some questions (see Criminal Code § 215 par. 2 letter b). The authors also highlight the meaning of the Criminal Code § 12 par. 11, as amended by the amendment No.292/1993 Coll. in connection with continuance.

The sense of the Criminal Code § 89 par.14, establishing a new scale of proprietary damages is subject to criticism. No mean attention is paid also to the new regulation of the external differentiation of the service of imprisonment. Special analysis from the viewpoint of the motivation of life imprisonment convicts through the institute of conditional release is given to the Criminal Code § 29 in fine.

The part dedicated to the changes in the special part of the Criminal Code analyzes selectively the regulation included in the several parts thereof (Catch I, § 102; Catch II, §§ 118a, 145a, 148a; Catch III, §§ 171, 171a, 178a; Catch V, § 204; Catch VII, § 228 etc.).